

wel sterk gemotiveerde, integere en representatieve selecties, die in hun exemplarische kwaliteiten welsprekend en aantrekkelijk zijn, een soort objecten in objecten, als centrale stukken uit ensembles. Dat is een vorm die niet des televisies is, en (nog) niet des exposities, maar die veel belofte inhoudt.

De vertoningsvorm speelt een grote rol bij de perceptie van audiovisueel erfgoed als 'object'. Het is niet eenvoudig audiovisueel materiaal te presenteren op een niveau dat het videoscherm, waarbinnen het al te gemakkelijk 'een filmpje' blijft, overstijgt.⁶ Het is een valkuil waar ook goede tentoonstellingsmakers in kunnen trappen. Fletse of onscherpe videoprojecties zijn nog te vaak te zien, maar ook de obligate monitor helpt niet erg om het audiovisueel erfgoed een eigen tentoonstellingsvocabulary te laten verwerven. De tentoonstelling zou de bezoekers een andere, betere beleving en spanningsboog moeten aanbieden dan wat ze al van hun **home cinema** gewend zijn. Het is zaak de kwaliteit van het 'object' te verbijzonderen ten opzichte van de thuiservaring – dat is een essentie van exposeren die ook bij het gebruik van audiovisuele objecten overeind blijft.⁷ Zo wint de caviarace uit de **Wiekentkwis** (een icoon van de nationale zaterdagavond in de jaren zeventig en tachtig, een hoogtepunt voor elk tijdsbeeld van die periode en/of generatie) aanmerkelijk bij vertoning op groot formaat, als het ware tot monumentale proporties opgeblazen, waardoor het tamelijk hilarische spelletje overeind blijft tegenover veel geacheveerdere televisieformats van latere jaren. Maar is het terugreizen naar de eigen jeugd van de kijker belangrijk (waarbij dus niet-generatiegenoten worden uitgesloten), dan zijn intieme schermpjes te prefereren, om de individuele beleving te intensiveren.

Audiovisueel erfgoed is veel meer dan een bewegend plaatje ter illustratie of adstructie van een tentoonstellingsthema. Het immateriële karakter van het 'object' maakt het weliswaar buitengewoon plooibaar en geschikt voor decoratieve of educatieve terzijdes in een tentoonstelling, maar indien respectvol bestudeerd, geselecteerd, vormgegeven en vertoond, is audiovisueel materiaal ook een immens rijk object met bovendien een aanzienlijk hogere evocatiefactor dan veel materieel erfgoed.

Pieter van der Heijden is sectormanager presentaties bij het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid.

Susan Legêne

Het nieuwe museum

Net zo mooi als de Passage

Voor een nieuw museum kunnen goede redenen zijn. Neem het Zuid-Afrikaanse Hector Pieterse Museum in Soweto, District Six Museum in Kaapstad, of het ApartheidMuseum en Constitution Hill in Johannesburg: vier (uit vele) voorbeelden van geëngageerde nieuwe museale initiatieven. Het eerste staat midden in de township-problematiek, getekend door een apartheidsverleden dat ook de relaties tussen de generaties drastisch ontwortelde. District Six Museum speelt een actieve rol in de wederopbouw van een onder de apartheid afgebroken wijk. Het ApartheidMuseum presenteert met confronterende overdrachtstechnieken de recente nationale geschiedenis. Kunst in de gebouwen van de historisch beladen locatie Constitution Hill draagt bij aan versterking van het aanzien van de democratie.

In Zuid-Afrika is ook evident dat de opkomst van nieuwe musea de bestaande musea allerminst vrijpleit van verandering. Vaste opstellingen moeten worden herzien, collecties opnieuw gewaardeerd, vraagstukken van cultureel 'eigendom' opgelost, kennis overgedragen, nieuwe bezoekers aangetrokken en nieuw commitment van traditionele bezoekers verkregen. Nieuw en vernieuwend zijn in Zuid-Afrika complementaire zaken. Wat zijn geschikte visuele bronnen, aansprekende overdrachtstechnieken, waar liggen de grenzen van wat een museum kan zijn? Uitwerking van die vragen wordt nog bemoeilijkt door onzekerheid over de verdeling van de schaarse financiële middelen. Ook dicht bij huis wordt, met meer of minder overtuigend resultaat, aan de weg getimmerd. Kleine selectie: het aanstaande nieuwe Museum van Wereldcultuur in Göteborg,

idem Musée du Quai Branly in Parijs, de recente herintegratie van het Museum of Mankind in het British Museum in Londen, enzovoorts. Dergelijke vernieuwing gaat per definitie zowel over inhoud als over structuur. Om een bestaand museum opnieuw te kunnen inrichten, moet de hele staf bereid zijn over de grenzen van de eigen discipline heen te reiken. Dan blijkt tevens op persoonlijk vlak hoe moeilijk échte vernieuwing is. Ook in Nederland hebben we die ervaring.

Deze aanloop had ik nodig om in de resterende tweehonderd woorden mijn standpunt over een nieuw museum voor de vaderlandse geschiedenis te kunnen verwoorden. Het plan voor een **Boulevard van de Democratie** bij Den Haag CS is prima, mits het echt ergens over gaat. Ik hoop dat het begrip 'Boulevard' als zodanig een passende museaal-architectonische vertaling zal krijgen: net zo mooi en toegankelijk als de nabijgelegen Passage, maar dan eigentijds. De goede reden ervoor ligt in het complexe begrip van 'eigentijds Nederlands participatief burgerschap'. Het is belangrijk om – op een publieke plaats – dit begrip in de context van de Nederlandse en Nederlands-koloniale geschiedenis te verbinden aan de actuele ontwikkeling van het Verenigd Europa.

Daarbij zou ik dat nieuwe initiatief niet los willen zien van de vernieuwing van een aantal andere musea, zoals het Rijksmuseum, Volkenkunde in Leiden, het Openluchtmuseum, of de nieuwe streekhistorische centra. Dat is geen bezweringsformule tegen concurrentie en competentiestrijd. Het gaat me werkelijk om inhoudelijke wisselwerking. Op reële vragen, zoals die over (transnationaal) burgerschap, ligt

De tentoonstelling moet de bezoekers een andere, betere beleving aanbieden dan wat ze van hun home cinema gewend zijn

1 Het recente overzichtswerk Tentoonstellingsvormgeving, Eindhoven 2002 (in de reeks 'Monografieën over vormgeving'), zwiigt zelfs in alle talen over de wijze waarop audiovisueel materiaal behandeld kan worden. Een inleiding: Thomas, S. and Ann Mintz (eds) (1998) *The Virtual and the Real: Media in the Museum*. AAM, Washington.

2 Video- en multimediakunst blijft hier buiten beschouwing.

3 Nieuw ingericht in 2004 bijvoorbeeld: het Historisch Museum

Rotterdam, Maritiem Museum Rotterdam, CODA te Apeldoorn, delen van het Tropenmuseum te Amsterdam; alle voorbeelden van intensief gebruik van archiefbeelden.

4 Bijvoorbeeld: het lichten van de herenhoed, de les van de anti-autoritaire leraar, de zang van zeldzame vogels, het charisma van Pim Fortuyn.

5 De drager is een ander voor de hand liggend aspect van de integriteit, maar dat specialistische en zeer omstreden onderwerp wordt hier buiten

beschouwing gelaten.

6 De museumwereld is zich daar wel van bewust, maar ziet het in termen van concurrentie tussen beeldschermen en objecten, gezien de studiedag die de NMV in oktober aan het onderwerp beeldschermen in tentoonstellingen wijdt onder de titel *De E van Echt of van Electronic?*

7 FFF Videoshow in het Centraal Museum (2002) deed wat dit betreft een respectabele en tot op heden unieke poging, die veel museologische aandacht verdient.

het antwoord niet klaar – laat staan een museale verbeelding daarvan. Ik pleit dan ook voor een sectorbreed ‘open source’ museumbeleid, waarin creativiteit optelt, de canon ter discussie kan worden gesteld, en institutionele scheidslijnen worden doorbroken.

Susan Legêne is hoofd Museale Zaken van het Tropenmuseum te Amsterdam en hoogleraar Nederlandse Cultuurgeschiedenis, in het bijzonder de bestudering der voorwerpen (KOG/UvA).

Een verhalenlab voor nieuwkomers

Migranten en het behoud van de eigen culturele identiteit

De politiek ziet gedwongen inburgering tegenwoordig als de manier om met migranten om te gaan. Dat het kan ook anders kan, laat het Amsterdamse Imagine Identity and Culture zien.

‘One way or another every country is a multicultural society today, containing ethnic, religious or linguistic groups that have common bonds to their own heritage, culture, values and way of life. Cultural diversity is here to stay – and to grow’, stelt het UNDP, het ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties, in zijn jaarlijkse rapport.¹ Het UNDP houdt een tegendraads pleidooi voor het recht op het behoud van de eigen culturele identiteit. In een periode waarin de nationale politiek – met haar focus op de gedwongen inburgering van migranten – vooral het failliet van de multiculturele samenleving verkondigt.

Ook Imagine Identity and Culture, een nieuwe culturele instelling in Amsterdam-Zuidoost, laat een tegengeluid horen. Imagine IC vult het dominante beeld dat er over migranten en hun inburgering in Nederland bestaat aan met het beeld dat culturele groepen hier zelf van hebben. Met ‘beeld’ wordt hier niet alleen de maatschappelijke beeldvorming over migranten bedoeld, maar ook letterlijk beeldmateriaal als foto, film en video. Imagine IC maakt archiefmateriaal over de Nederlandse migratiegeschiedenis toegankelijk voor het grote publiek. Tegelijkertijd stimuleert het de productie van nieuwe beeldverhalen. Het accent ligt hierbij op verhalen over en door de oudste generaties migranten in Nederland en op beeldproducties van jongeren, die zich onbegrensd laten inspireren door meer culturen dan die van herkomst alleen. Met behulp van ICT-programma’s, in workshops video en fotografie laten zij hun visie op hun leven in Nederland zien.

Imagine IC is kortom een verhalenvanger: het verzamelt persoonlijke geschiedenissen van mensen en legt hun vertellingen vast in audiovisuele en digitale producties. Hun beeldverhalen brengen actuele onderwerpen binnen migrantengroepen voor het voetlicht, Imagine IC geeft deze een plaats in het maatschappelijke debat over culturele diversiteit. Maar hoe werkt dit in de praktijk? Hoe communiceert Imagine IC met zijn doelgroepen? En hoe brengt het hun verhalen naar het grote publiek?’

Het publiek als adviseur Het activiteitenprogramma van Imagine IC richt zich op een divers publiek van gemengde culturele herkomst (zowel autochtoon als allochtoon) en van alle leeftijden. Wat hen onderling verbindt, is het thema